

SMÄRRE MEDDELANDEN

RONE-SKOPANS NAMNSTÄMPEL I NY TOLKNING

I denna tidskrift, årg. 1936, s. 180 ff. bekantgör Märten Stenberger i en illustrerad artikel en till Gotlands fornsal 1935 inkommen, ovanligt väl bibehållen romersk vinskopa från Roes i Rone socken. Ett särskilt intresse äger denna skopa genom den på skaftet anbragta fabriksstämpeln. Denna är förut känd endast i ett fåtal exemplar och har varit föremål för olika tolkningar. Då diskussionen på ett par ställen är förtjänt av en viss kommentar, skall den här i korthet refereras.

Bland de stämplor med romerska fabrikantnamn, som Heinrich Willers återger i det senare av sin båda viktiga arbeten om romersk och provinsial bronsindustri, upptar han en dylik, känd från ett silskrift av typ Müller, Ordning 193 i en holländsk privatsamling, hopbragt av en viss G. M. Kam i Nijmegen¹. Denna stämpel är fullständig och läses av Willers CANNIMASUSF, ett personnamn i nominativ, följt av ett f(ecit). Silen i fråga hänföres av Willers till en liten grupp vinskopor med sil, huvudsakligen känd från Holland och kännetecknad av sina oromerska fabrikantnamn.

När Christian Blinkenberg i Aarbøger 1900 genomgår och diskuterar de då kända 14 st. stämplorna från Danmark, var honom detta namn icke bekant. I samma tidskrift 1915, s. 168 f. framhåller han emellertid, att ett par dittills såsom oläsliga betecknade namnstämplor undgått hans uppmärksamhet. Dessa tillhöra ett sedan 1880-talet känt gravfynd från Brokjær på Jylland och återfinnas på skaften till en skopa och en sil av samma typ som det berörda holländska fyndet och tolkas av honom som ANNIMA (den första bokstaven dock bevarad endast till sin överdel) och NNIMA. Den danske forskaren tvekar ej att identifiera namnet med det av Willers återgivna, vilket han dock upplöser i *C. Anni[us] Masus* och betecknar som rent romerskt. Samtidigt påpekar han emellertid, att det först återgivna danska stämpelnamnet ej kan ha varit helt identiskt med det holländska, emedan på den förra stämpelytan endast finns plats för ytterligare två bokstäver. Intet tvivel kan råda, förklarar han, att namnet liksom på de äldre skoporna haft genitivform och i detta fall kan återges med [*C.*] *Anni Mafsi*. Blinkenberg gör således gällande, att de båda beteckningssätten förekommit jämsides på skopa och sil, som hört ihop med varandra, ett onekligen egenomligt förhållande.

¹ Neue Untersuchungen über die Bronzeindustrie von Capua und von Niedergermanien (Hannover u. Leipzig 1907), s. 91: 214.

I min kortfattade översikt av i Skandinavien funna vinskopor dryftas ej denna namntolkning utan hänvisas endast till Blinkenbergs artikel i Aarbøger.² Efter mitt arbete citeras denna av Aladár Radnóti³ i samband med ett skop- eller silfragment från Oslip i västra Ungern, på vilket han avläser det stympade namnet ANNIM. Sannolikt oförmögen att tolka den danska artikeln förbigår Radnóti med tystnad dess innehåll och ansluter sig oreserverat till Willers läsning. I konsekvens härmed förklarar han bäraren av detta namn ej vara en äkta romare utan som så många andra samtida bronsgjutare av gallisk nationalitet. Han antages ha levat och verkat i början av det 2. århundradet e. Kr. I motsats till de berörda holländska och danska exemplaren tillhör det ungerska typen med smalt, nedtill »årbladliknande» skaft (Müller, Ordning 192).

Ett nytt och intressant bidrag till diskussionen om detta stämpelnamn kommer med Stenbergers inledningsvis berörda publicering av Rone-skopan. I fråga om typen överensstämmer denna med Oslip-fyndet men är i motsats till detta sällsynt väl bevarad. Tack vare detta kan stämpeln ehuru sliten rätt tydligt läsas och får med undantag av slutbokstaven betraktas som fullt säker: CANNIMASVI jämte ytterligare en bokstav, som förefaller bilda övre delen av ett F. Efter att i korthet ha omnämmt förut kända fynd med denna stämpel och referat de olika tolkningarna fäster Stenberger uppmärksamheten på motsättningen mellan det »ofrånkomliga» CANNIMASVI och det sannolikt följande F. Med hänsyn till det sistnämnda skulle man här ha väntat fabrikantnamnet i nominativ. Förklaringen såsom en barbariserad genitiv, åtföljd av ett f avfärdas som osannolik i betraktande av att skopan är en rent italiensk-romersk produkt från tiden omkr. 100 e. Kr. »Snarare har stämpeltillverkaren på grund av bristande förtrogenhet med språkbruket eller helt enkelt genom slarv förlänat stämpeln denna lydelse — slutbokstavens S har förvandlats till ett I.»

En ny läsning och därpå byggd namnform lämnas i den utförliga, på engelska avfattade katalog, som är under utarbetande över bronskärlen i Rijksmuseum G. M. Kam i Nijmegen, inneslutande den till holländska staten donerade privatsamling, vari den av Willers omnämnda skopan ingår.⁴ Med benäget tillstånd av författarinnan till denna katalog återger jag här hennes tolkning av den diskuterade namnstämpeln. I överensstämmelse med Stenberger i fråga om Rone-skopans namn läser även hon CANNIMASVI, men i motsättning till alla föregående, som dryftat denna stämpel, tyder hon ej den sista bokstaven som ett F utan som et T, utgörande slutet av ett personnamn i nominativ. Upplöst och fullständigt kommer detta att lyda: *C. Ann[us] Ma[n]suet[us]*. Här gör hon sålunda ett inskott av ett n, och

² Romerska vinskopor och kärl av Hemmoortyp i skandinaviska fynd (Uppl. fornm. tidskr. XIV, Bil. 2, 1934), s. 42:21.

³ Die römischen Bronzegefäße von Pannonien (Budapest 1938), s. 72.

⁴ *Maria H. P. den Boesterd*, Catalogue of the Bronze Vessels in the Rijksmuseum G. M. Kam at Nijmegen (text i manuskript, planscher tryckta).

låter vidare ett e avlösa ett i. Med hänsyn till att sistnämnda vokal säkert konstaterats på två olika stämplor, förefaller denna justering lekmannen överraskande. Såsom ett stöd för sin namntolkning hänvisar vidare katalogförfattarinnan till ett fynd av år 1951 från grävningarna i en militärbarack för legion X, under tiden 70—105 e. Kr. stationerad i Nijmegen.⁵ Det består i en fragmentarisk vinskopa som den närmast föregående och bärande stämpeln CMANSVANNI, förslagsvis tolkad som återgivande namnet C. MANSVETUS ANNIUS.

På min anmodan har förste bibliotekarien docent Erik Gren haft vänligheten granska författarinnans »Abklatschungen» av ifrågavarande holländska stämplor och finner läsningen av dem antaglig.

Gunnar Ekholm

⁵ Brev av den 22/12 1954.

MAN OCH ORM

EN BILDFRAMSTÄLLNING PÅ EN GRUPP GOTLÄNDSKA SPÄNNEN FRÅN SEN VENDELTID

Under förarbeten för verket »Die Vendelzeit Gotlands»¹ upptäckte jag för ett antal år sedan, att på spännerna av typ Nerman, B., Gravfynden på Gotland under tiden 550—800 e. Kr. (= Antikvarisk Tidskrift för Sverige 22:4, 1919) fig. 18, den senaste av de former av djurhuvudformade spännerna, som jag där förde till Vendeltiden, en form som faller vid detta tidsskedes slut och övergången till vikingatiden (slutet av 700-talet och tiden omkring år 800), finns en egendomlig framställning av en mansfigur, kombinerad med en orm. För att andra forskare skola sättas i tillfälle att lämna bidrag till tydningen av denna egendomliga figurframställning, tar jag här upp denna till separat publicering.

På några exemplar av ifrågavarande ganska vanliga typ är framställningen tydlig. Det gäller fig. 1, ifrån okänd fyndort på ön (Statens Historiska Museum inv.-nr 7571:286, major S. Ulfsparrés år 1884 av museet

¹ Detta avses att bilda en fortsättning på de två hittills publicerade stora verken om Gotlands järnålder: *Almgren, O.* och *Nerman, B.*, Die ältere Eisenzeit Gotlands (= Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens monografier, nr 4, Stockholm 1914—1923) och *Nerman, B.*, Die Völkerwanderungszeit Gotlands (samma serie, nr 21, Stockholm 1935).